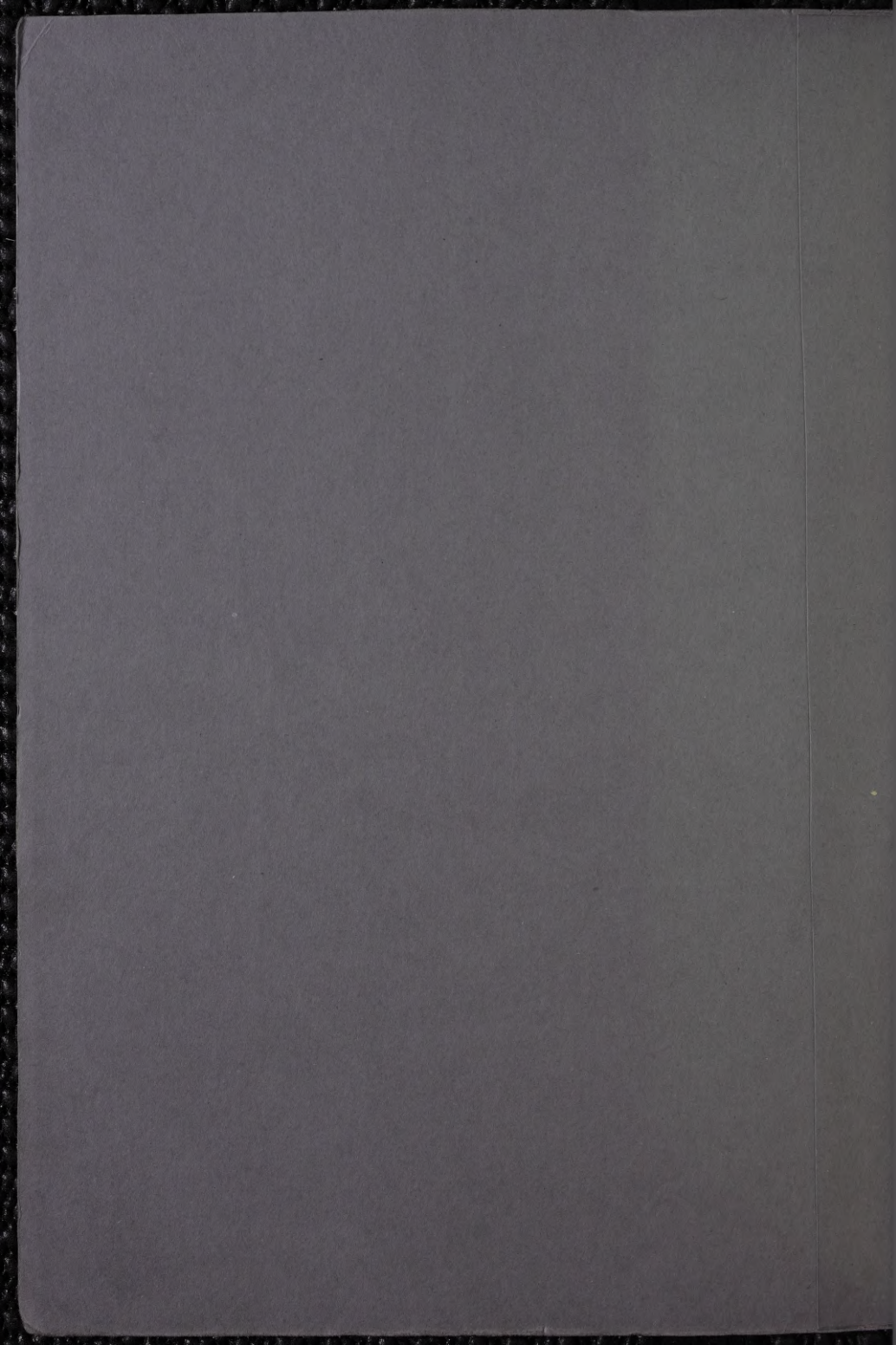

L $\frac{34}{864}$

Zvārinātā advokāta palīgs
ELĪZABETE ROLE

Laulāto atsevišķa manta

R I G Ā * 1 9 4 0

34

864

ovbl.

L
34

Zvērināts advokata palīgs
ELIZABETE ROLE

Laulāto atsevišķa manta

Rīgā, 1940.

L-3

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA

~~90-10.8.11~~

p216, 25. IX 87. g.
0309 D 18 144

A/S «ROTA» III spiestuve,
Rīgā, Elizabetes ielā 83/85

I e v a d s.

Latvijas Civillikums pieņēmis vienu laulāto likumisko mantisko sistemu, tā saucamo vīra pārvaldības sistemu ar vīram piešķirtām tiesībām pārvaldīt un lietot visu sievas mantu, kā pirms laulības viņai piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto, izņemot viņas atsevišķo mantu.

Tiesība pārvaldīt sievas mantu ir vienā laikā arī vīra pienākums pret sievu un pret ģimeni vispār, jo pārvaldība izriet ne no varas vien, bet arī no rūpēm par ģimenes labklājību. Šī tiesība un reizē pienākums ietērpts normās, kas stiprina ģimeni kā sociālu organizāciju un nodrošina bērnu un sievas materialo stāvokli.

Bet reizē ar to likumdevējs vēlējies radīt arī normas, kas apmierina sievas tieksmi pēc juridiskās un mantiskās vienlīdzības un patstāvības.

Tā kā sievietē arvien vairāk piedalās politiskā un saimnieciskā dzīvē un bieži vien piekopi patstāvīgu arodu vai profesiju, iegūstot tādā ceļā saimnieciskās vērtības, un, ievērojot to, ka sieva atbrīvota no vīra aizbildnības tā, ka viņas slēgtiem darījumiem vīra asistence vairs nav vajadzīga, tad dabīgi, ka sievietei patstāvīgi darbojoties, arī viņas mantai, sevišķi tiem priekšmetiem, kas vajadzīgi viņas pat-

stāvīgā darbā vai arī personīgai lietošanai, jāpaliek viņas pašas varā un brīvā rīcībā. Minētā manta, kas atšķiras no pārējās sievas mantas ar to, ka tā nenonāk vīra pārvaldībā un lietošanā, saucas par sievas atsevišķo mantu.

Vīram noteikt zinamu mantu par savu atsevišķo, pie laulāto likumiskās mantisko attiecību sistēmas, nav nozīmes, jo tā nav padota nekādiem ierobežojumiem; bet gan vīra atsevišķās mantas nodibināšanai drīzāk praktiska nozīme laulāto izvēlētajā mantas kopības sistēmā, pie kuras abu laulāto manta apvienota vienā kopīgā nedalamā masā, kura laulības laikā nepieder nevienam laulātajam atsevišķā daļā. Vīram var būt interese zinamu mantu nepakļaut šai nedalamai masai. Sievai te vēl lielāka interese darīt to pašu, jo kopējā masa, kurā ieplūst arī visa sievas manta, atbild par vīra parādiem, kāds stāvoklis var pārāk apdraudēt viņas mantu.

Būtu jāpiezīmē, ka jēdzieni: sievas atsevišķā manta, un sievas atsevišķi iegūtā manta likumiskā mantiskā sistēmā nav identiski, jo atsevišķi iegūtā manta (Sondererrungenschaft) atrodas vīra pārvaldībā un lietošanā, kamēr sievas atsevišķo mantu (Vorbehaltsgut) pārvalda un lieto sieva pati.

Laulāto likumiskās mantiskās attiecībās paredzēta tikai sievas atsevišķā manta.

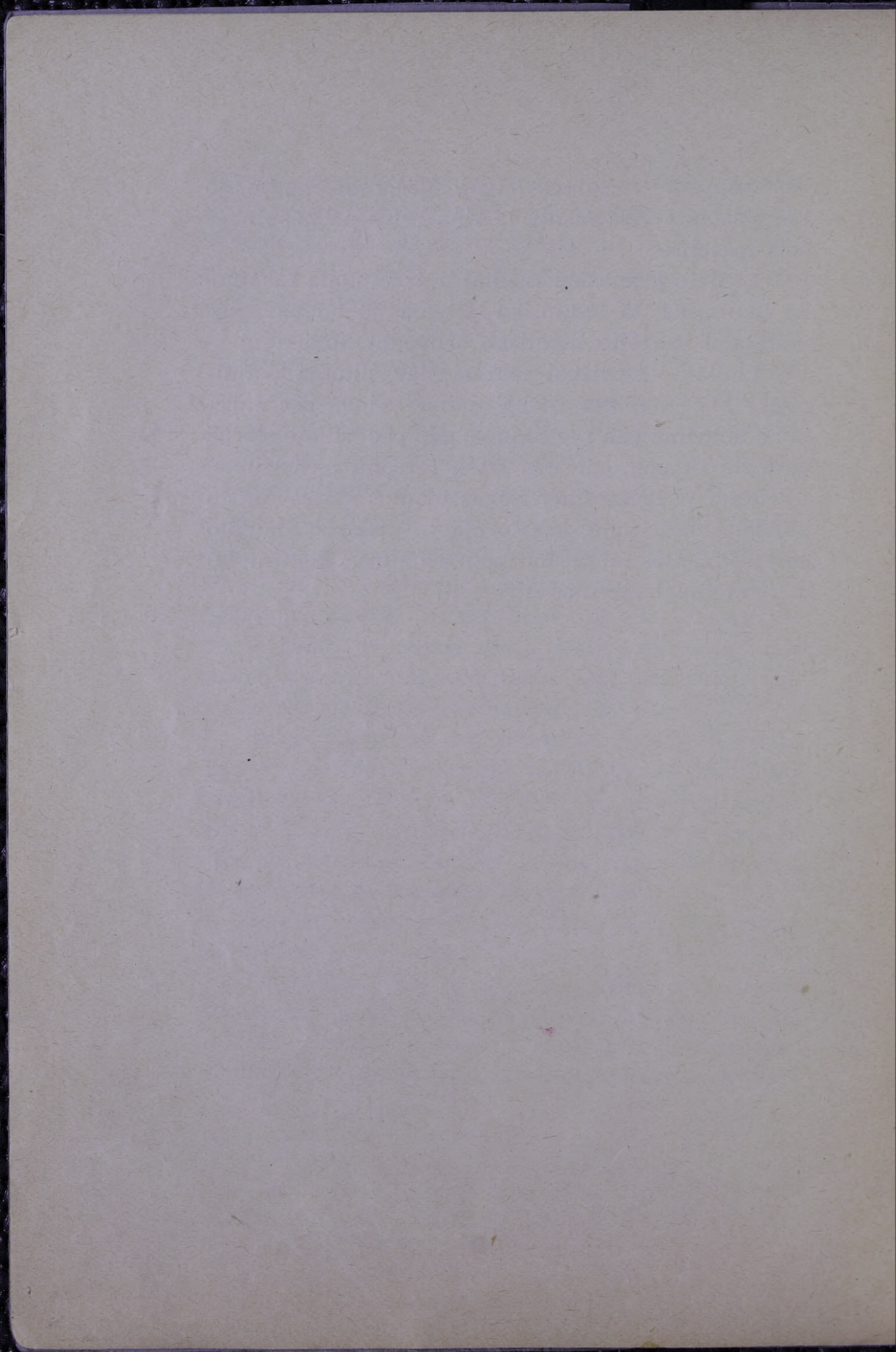
Noteikumos par laulāto līgumiskām mantiskām attiecībām, pastāvot mantas kopības sistēmai, ir runa par abu laulāto, ir vīra, ir sievas atsevišķo mantu. Mantas šķirtības sistēma laulāto līgumiskās attiecī-

bās turpretim neparedz laulāto atsevišķo mantu, jo katra laulātā visa manta ir viņa brīvs un neaprobežots īpašums.

Laulāto atsevišķai mantai ir izņēmuma raksturs kā likumiskā, tā līgumiskā sistemā, jo tai nav piemērojami kārtējie mantisko attiecību noteikumi.

Laulāto atsevišķai mantai nav likuma definīcijas. Tā noteikta uzskaitījuma veidā, pēc kura tā nodibinama gan pēc likuma, gan pēc laulāto starpā noslēgtā līguma, gan pēc trešo personu piešķiruma.

Kādi ir laulāto atsevišķas mantas statusi un to būtiskie nosacījumi, kas šo mantu atšķir no laulāto pārējās mantas un piedod tai izņēmuma raksturu, lai ir referenta uzdevums atrisināt.

Laulāto atsevišķa manta Civillikumā.

1. Sievas atsevišķās mantas nedibināšanas veidi likumiskās mantiskās attiecībās.

Sievas atsevišķa manta saskaņā ar CL 91. pantu ir:

1. manta, ko sieva paturējusi savā pārvaldībā un lietošanā dodoties laulībā vai ko laulātie līgumā noteikuši par atsevišķu mantu;
2. priekšmeti, kas noder tikai viņas personīgai lietošanai, vai vajadzīgi viņas patstāvīgā darbā;
3. manta, ko sievai kāds bez atlīdzības piešķīris ar nosacījumu to pārvaldīt un lietot pašai;
4. mantojums, ko sieva pieņēmusi pret vīra gribu;
5. manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu;
6. viņas atsevišķās mantas ienākumi;
7. manta, ar ko atvietota iepriekšējās (1—6) punktos minētā manta.

Tā kā jautājums par to, vai zinama manta ir atsevišķa, var būt strīdīgs, tad likums uzliek pienākumu pierādīt atsevišķās mantas raksturu tam laulātam, kas to apgalvo (onus probandi). CL 91. panta 1. pktā paredzētās sievas atsevišķās mantas raksturs pierādams ar ierakstu laulāto mantisko attiecību reģistrā, par ko gan likums šai vietā klusē (Instrukcija miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju 8. p.).

Par to, ka nekustams īpašums ir sievas atse-

višķa manta, ierakstams zemes grāmatās (CL 91. p. in fine). Tā tad tas vien, ka nekustams īpašums ierakstīts zemes grāmatās uz sievas vārda, vēl nav pietiekams atsevišķās mantas pierādīšanai, ja par to nav speciala ieraksta.

* Bet ja nekustams īpašums reiz ierakstīts zemes grāmatās kā sievas atsevišķa manta, tad arī pēc viņas iestāšanās otrā laulībā tas patur atsevišķas mantas raksturu, ja ieraksts palicis negrozīts, un nav vajadzīga vēl kāda «deklarācija» par to (Latvijas Senata CKD spriedums Nr. 649, 1938. g. Izv. XIV. lp. 587).

Uzskaitījumā pēc citētā panta var saskatīt trejādus sievas atsevišķās mantas nodibināšanas pamatus: laulības līgumu, trešo personu bezatlīdzības piešķirumu un likumu.

Tās tiesiskās attiecības, kas pēc likuma nodibina sievas atsevišķo mantu, uzskaitītas CL 91. panta 1., 2., 4., 5. un 6. punktā.

CL 91. panta 1. punkts satur sevī vienpusīgi rezervētu un līguma ceļā konstruētu sievas atsevišķo mantu, t. i. likumisku un līgumisku pamatu.

Līgumiskais pamats pieņemts uz profesora Loebera priekšlikumu (tas bija paredzēts arī 1921., 1932. un 1934. g. ģimenes tiesību likumprojektos). Likumdošanas komisijas protokolos saskatams, ka šis priekšlikums komisijas locekļos izsaucis ļoti dzīvas debates. Ir pacelti iebildumi, ka šāda noteikuma ieviešana vēl vairāk sarežģītu likumisko mantisko attiecību sistemu, un, ka tādēļ, skaidrības labad, tikai uzskaitīšanas veidā jānosaka atsevišķās mantas sastāvs.

Nodibināt sievas atsevišķo mantu ar viņas vienpusēju gribas izteikumu likums atļāvis tikai dodo-

ties laulībā, resp., pirms laulības noslēgšanas, jo pēc tās sievas manta pāriet vīra pārvaldībā un lietošanā, un viņa bez vīra piekrišanas vairs nevar rīkoties ar šo mantu (92. p.). Tādēļ laulības laikā sievas atsevišķo mantu var nodibināt tikai ar formālu, notariālā vai uzrādījuma kārtībā, laulāto starpā slēgtu divpusēju līgumu (114. p.). Šā līguma noteikumi nevar skārt trešo personu iegūtās tiesības uz laulāto mantu. Citādi, lai līgumam būtu spēks pret trešām personām, tas ierakstams laulāto mantisko attiecību reģistrā.

Likumus piešķir sievai plašas tiesības, arī dodoties laulībā, paturēt par savu atsevišķo visāda veida viņai piederošo mantu pēc pašas ieskata, arī pūru, kādā gadījumā tam vairs nav piemērojams šis juridiskais termins. Sievai gan jāņem vērā tas, ka tad, ja vīra pārvaldībā viņas manta nenonāks, vai ienākums no tās būs nesamērīgi mazs, vīrs varēs prasīt viņas piedalīšanos ģimenes un kopīgās mājāsaimniecības izdevumos samērā ar viņas atsevišķās mantas stāvokli (CL 95. p. 2. d.).

Varētu jautāt, kāda forma vajadzīga tādām sievas vienpusējam gribas izteikumam šīs mantas aizsardzības nolūkā, jo kreditoru interesēs pieņemams, ka visa vīra pārvaldībā apvienotā kustamā manta pieder viņam (CL 100. p. 2. d.). Katrā ziņā vairs nav vajadzīgs formāls divpusējs laulības līgums kā VCL, bez kā šādu mantu nevarēja izsludināt. Lai šo mantu aizsargātu pret trešo personu varbūtējām pretenzijām, tā jāieraksta laulāto mantisko attiecību reģistrā. Šim nolūkam vajadzīgs rakstisks, kaut arī vienpusējs akts, attiecīgā kārtībā apliecināts (CL 141. p.). Likumā norādītām «ziņām» (CL 140. p.) par tādu «paturēšanu» tā tad jāizteicas rakstiskā formā.

Nebūtu lieki pieminēt, ka ne BGB, ne ZGB neparedz sievas vienpusēju atsevišķas mantas paturēšanas iespēju, dodoties laulībā, bet tikai līgumisku (BGB 1368. p., ZGB 179. p.). ZGB atrodam mūsu CL līdzīgus noteikumus laulāto atsevišķās mantas nodibināšanai. Pēc ZGB 190. panta atsevišķās mantas izcelšanās pamati ir laulības līgums, trešo personu piešķirums un likuma pamats. Pēc likuma atsevišķā manta ir: 1. priekšmeti, kas noder vienam laulātam tikai personīgai lietošanai, 2. mantiskās vērtības, kas noder sievas amata vai profesijas piekopšanai, un 3. sievas ieguvumi no viņas patstāvīgā darba. Šai uzskaitījumā saskatams, ka vīra atsevišķā manta var izcelties ar laulības līgumu, ar trešo personu piešķirumu, bet pēc likuma, tikai zīmējoties uz priekšmetiem, kas noder viņa personīgai lietošanai. Pārējie likumiskie nodibināšanas veidi attiecinami tikai uz sievas atsevišķo mantu.

Zem CL 91. panta 2. punkta paredzētiem priekšmetiem, noderīgiem tikai sievas personīgai lietošanai, vai vajadzīgiem viņas patstāvīgā darbā, jāsaprot subjektīvi šim mērķim paredzētās un objektīvi noderīgās kustamās mantas (drēbes, veļa, rotas) un darba rīki amata vai profesijas piekopšanai (klavieres, šujmašīna). Personīga lietošana var attiekties arī uz tādiem priekšmetiem, kā manuskriptiem, dienas grāmatām, personīgo biblioteku, piemiņas lietām goda zīmēm un tamlīdzīgiem priekšmetiem. Atsevišķās mantas īpašība jānosaka katrā atsevišķā gadījumā. Par lietām, kas acīm redzami pieder sievai pēc viņas dzimuma vai nodarbošanās un atrodas tikai viņas personīgā lietošanā, pierādījumi nav jāsniedz, jo pastāv likumīga prezumpcija, ka tādi priekšmeti ir sievas īpašums. Tamdēļ arī nekāda formāla stipulācija šim atsevišķās mantas nodibināšanas veidam nav vajadzīga.

Tālāk, CL 91. panta 4. pktā paredzēts mantojums, ko sieva pieņēmusi pret vīra gribu. Atkarībā no tā, vai mantojums sievietai piekrīt likumiskās, testamentārās vai līgumiskās mantošanas ceļā, viņas atsevišķai mantai būs likumisks, līgumisks vai piešķiruma raksturs. Ja 3. punktā paredzētai mantai ir bezatlīdzības noteikums, tad 4. punkts iezīmējas ar mantas pieņemšanu pret vīra gribu, jo vīra piekrišanas gadījumā mantojums skaitīsies kā iegūts laulības laikā (Sondererrungenschaft). Katrā ziņā vīrs nevar aizliegt sievietai pieņemt mantojumu. Bet, ja viņa to pieņem pret vīra gribu, tad vīra atbildība neiestājas, jo ar mantojumu uz mantinieku pāriet visa mirušo mantisko attiecību kopība, kā tiesības, tā arī saistības. Tādēļ, lai atbrīvotos no atbildības par sievas saistībām sakarā ar pieņemto mantojumu, vīram sava negatīvā griba vai nu noteikti jāizsaka mutiski vai rakstiski, vai arī klusējot, ar tādu darbību, ko var iztulkot vienīgi kā noraidījumu.

Attiecībā uz nekustamu mantu likums diktē formāla līguma noslēgšanas nepieciešamību.

«Mājas kārtībā noslēgts neformāls līgums, pēc kura sieva paturējusi mantoto nekustamo īpašumu savā pārvaldībā un lietošanā (CL 91. p. 1. pkts), saistošs tikai pašiem laulātiem, bet ne trešām personām, kurām vajadzīgs formāls laulības līgums, attiecīgā kārtā noslēgts un publicēts», kā to paskaidro Latvijas Senāts (CKD spried. Nr. 427., 1936. g. Izv. XII, lp. 556). Šo Senāta spriedumu var piemērot arī šim gadījumam.

Sievas atsevišķā manta CL 91. p. 5. punktā ir tā, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu. Šai jēdzienā ietilpst arī darbs savā arodā, profesijā vai uzņēmumā. No turienes cēlusies manta skaitīsies par iegūtu ar vīra ziņu, ja laulāto mantisko attiecību

reģistrā būs ierakstīta viņa piekrišana sievas patstāvīgai darbībai (CL 97. p. 3. pkts). Tādā gadījumā varētu runāt arī par līgumisku mantas nodibināšanu, jo vīrs līdz ar to uzņemas atbildību par sievas saistībām, kas neizslēdz viņam šīs mantas pārvaldību un lietošanu.

Sieva neiegūst atsevišķu mantu, nodarbojoties vīra uzņēmumā, ja vīrs nav noslēdzis ar viņu darba līgumu, vai mājsaimniecībā, jo viņas pienākums ir būt piepalīdzīgai vīram viņa darbā bez pretenzijas uz atlīdzību. Darba veids nekrīt svarā, ne arī tas, vai sieva pastāvīgi nodarbojas vai tikai vienreizēji uzņemas kādu darbu. Katrā gadījumā darbam jābūt patstāvīgam, no vīra amata neatkarīgam.

Arī šai gadījumā likums nodrošina atsevišķas mantas īpašību bez sevišķas stipulācijas un reģistrācijas, prasot tikai pierādījumus mantas apstrīdēšanas gadījumā (CL 91. p. 2. d.).

Sievas atsevišķā manta ir arī visi ienākumi no šīs mantas, augļi, pieaugumi un viss, kas iegūts ar atsevišķās mantas līdzekļiem vai darijuma ceļā: pirkuma, nomas, īres, apdrošināšanas u. c. līgumu veidā (CL 91. p. 6. pkts).

Tāpat par sievas atsevišķo mantu skaitīsies tā saucamie surogāti: manta vai vērtības, kas atvieto CL 91. p. 1—6. punktos minēto mantu, un kas iegādātas ar atsevišķās mantas līdzekļiem.

Jautājums par to, vai divos pēdējos gadījumos mantas iegūšanu vajadzētu kaut kādā veidā nostiprināt pierādījumu nodrošināšanai, var būt strīdīgs. Katrā ziņā, mantas iegūšanu varētu nodrošināt ar līgumiem, kvītīm un tamlīdzīgiem pierādījumiem.

Saskaņā ar Likumu par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem 11. pantu (VV Nr. 213, 1937. g.) par sievas atsevišķo mantu

uzskatami arī, bankās un kredītiestādēs uz sievas vārdu šā likuma izsludināšanas dienā atrodošies noguldījumi un vērtības.

Bezatlīdzības piešķirums no kādas personas paredzēts CL 91. panta 3. punktā. Minētai mantai ir dāvinājuma ar uzlikumu forma (*donatio sub modo*). Uzlikums ir dāvinātāja nosacījums sievai piešķirto mantu pārvaldīt un lietot pašai. Izejot no dāvinājuma būtības, izteicienu «bez atlīdzības piešķiris» varētu vienkāršot ar vienu vārdu «dāvinājis», jo dāvinājuma jēdziens satur sevī piešķirumu bez atlīdzības (CL 1912. p.). Katrā ziņā tādām piešķirumiem vajadzīga sievas piekrišana.

Jājautā, vai «kāda» bezatlīdzības piešķirums zīmējas arī uz pašu laulāto? Tā kā CL 91. p. šāda *expressis verbis* izteikta veida nav, varētu domāt, ka likumdevējs ne bez nodoma par to nav runājis. Dāvinājumiem starp laulātiem bieži vien ir fiktīvs raksturs, jo tos slēdz kreditoriem par kaiti (*in fraudem creditorum*), lai izvairītos no parādu maksājumiem. *Actio Pauliana*, ar kuru var prasīt atzīt dāvinājumu par spēkā neesošu, ne vienmēr sasniedz mērķi.

Tomēr, neskatoties uz šiem apsvērumiem, jānāk pie slēdziena, ka minētos noteikumos ietilpināts arī otra laulātā piešķirums. Tas saskatams CL 1924. panta saturā, pēc kura laulātais dāvinātājs var atsaukt pēc saderināšanās vai laulības laikā izdarītu dāvinājumu. Bet ja dāvinājumi laulāto starpā vispār atļauti, tad nebūtu pamata tiem liegt atsevišķas mantas rakstura piešķiršanu. Laulātam var rasties interese materiāli nodrošināt otro laulāto vēl pašam dzīvam esot, vai arī nodot viņam īpašuma tiesības tanīs gadījumos, kad laulātais dāvinātājs slimības, vecuma nespēka vai cita iemesla dēļ nav spējīgs pats pārvaldīt un lietot savu mantu.

1921. g. (40. p.) un 1932. g. likumprojektā (92. p.) bija tieši paredzēts, ka viens laulātais otram var piešķirt mantu bez atlīdzības.

Arī pēc ZGB dāvinājumi starp laulātiem iespējami (177. p.), tikai gan slēdzot laulības līgumu.

Dāvinājums vispār neprasa atsevišķu formu, ja vien viņa priekšmets nav nekustama manta, kam vajadzīga rakstiska forma CL 1483. p) un apliecinājuma kārtība, lai to varētu ierakstīt reģistrā un arī zemes grāmatās. Bet ja rakstiska forma kustamai mantai netiek prasīta, un to var piešķirt arī ar noteikti vai klusējot izteiktu gribu, tad piešķirumu var pierādīt arī ar liecinieku liecībām (Bukovska kom. 1. pie VCL 27. p.).

2. Laulāto atsevišķās mantas nodibināšanas veidi līgumiskās mantiskās attiecībās.

Laulāto līgumiskās mantiskas attiecības laulātie nodibina ar laulības līgumiem kā pirms iedošanās laulībā, tā arī laulības laikā. Laulātie var izvēlēties tikai divus mantisko attiecību veidus: visas mantas šķirtību vai mantas kopību.

Laulāto mantas šķirtības sistēma neparedz vēl speciali kādu sievas vai vīra atsevišķo mantu, jo visa katra laulātā manta ir viņa atsevišķā: viņš pats to pārvalda, lieto un rīkojas pilnīgi brīvi un neatkarīgi no otra laulātā (117. p.). Uz to norāda jau pats nosaukums — visas laulāto mantas šķirtība. Vārds «visas» liecina par laulāto mantas pilnīgu šķirtību, t. i. šķirtību attiecībā uz visu mantu, un nav nekāda nejaušība, ka pie mantas kopības šā vārda trūkst, jo pēc 124. panta laulāto atsevišķā manta nav ieskaitīta mantas kopībā (Sinaiskis, Nr. 1., 1938. g. TMV, lp. 49.). Tā tad šī siste-

ma neparedz nekādu mantas citādu dališanu, ne arī kādus ierobežojumus. Laulāto atsevišķas mantas jēdziens te paplašināts uz visu laulāto mantu, jo, ja sieva visu ienesto mantu paturētu savā pārvaldībā un lietošanā, tad nebūtu vairs vīra pārvaldības ierobežošana, bet visas mantas šķirtība. Arī sievas atsevišķai mantai likumiskās mantiskās attiecībās, kā mantas šķirtības daļai, piemērojami noteikumi par mantas šķirtību.

Katrs laulātais var savu mantu arī nodot otra laulātā pārvaldībā un lietošanā ar tiesību prasīt norēķinu un šo uzdevumu atsaukt katrā laikā. Tādā kārtā rīkojoties sievai piešķirtas daudz lielākas tiesības nekā pie likumiskām mantiskām attiecībām (118. p.). Katrā ziņā tādām uzdevumam ir brīvas izvēles princips.

Cik plašas ir laulātā tiesības uz savu mantu, tikpat plašs ir viņa atbildības pienākums: katrs laulātais atbild ar savu mantu par saviem parādiem (121. p.), kā arī piedalās ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumos samērīgi ar savu mantas stāvokli (120. p.). Te vīra un sievas tiesības un pienākumi vienādi.

Laulāto mantas kopības sistēma raksturojas ar abu laulāto pirms laulības un laulības laikā iegūto mantu apvienojumu vīra valdījumā vienā kopīgā nedalamā masā, kura laulības laikā nepieder nevienam laulātam atsevišķā daļā. Kopībā ietilpstošo mantu bez norēķina lieto un ar to rīkojas vienīgi vīrs, ar pienākumu segt ģimenes un mājsaimniecības izdevumus (124. p.).

Šī sistēma var radīt abiem laulātiem bīstamas mantiskas sekas: sievai no tam, ka viņa nodod vīram vēl lielāku rīcības brīvību nekā likums to dara — ne tikai savas mantas pārvaldību un lietošanu,

bet arī tās atbildību par vīra parādiem, vīram no tam, ka viņš atbild par sievas parādiem kā kopperādnieks (129., 130. p.), un arī personīgi (136. p.).

Tādēļ likumdevējs paredzējis abiem laulātiem atsevišķo mantu, kas neieplūst mantas kopībā. To nosaka CL 125. pants:

«Pastāvot laulāto mantas kopībai, tiklab vīra kā sievas atsevišķā manta ir tā, kas paredzēta 91. panta 1.—4., 6. un 7. punktā.» No tā redzams, ka te atsevišķās mantas kontingents sašaurināts, izslēdzot no tā mantu, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu (91. p. 5. pkts). Tomēr, šis noteikums nav attiecinams uz autora tiesībām, kas vienmēr kvalificējas kā laulāto atsevišķa manta, jo Autora tiesību likuma 9. pants nosaka, ka katrs laulātais var patstāvīgi rīkoties ar savām autora tiesībām, neatkarīgi no laulāto starpā pastāvošā mantisko attiecību veida, tā tad arī mantas kopības sistēmā, kur taisni laulātā patstāvīgā nodarbošanās izslēgta no atsevišķās mantas kontingenta.

Par to, ka nekustams īpašums ietilpst mantas kopībā, ierakstams zemes grāmatās (127. p.). No šejienes var taisīt slēdzienu, ka, tādām ierakstam iztrūkstot, nekustams īpašums kļūst par tā laulātā atsevišķo mantu, uz kura vārda tas skaitas zemes grāmatās. — Tāds slēdziens runā pretim 91. panta noteikumam likumiskā sistēmā, pēc kuras nekustams īpašums skaitas par sievas atsevišķo mantu tikai tad, ja par to ierakstīts zemes grāmatās. Bet šķiet, ka šī panta noteikumi piemērojami arī *vīra* atsevišķai *laulātai* mantai pēc 125. panta noteikuma. Vai attiecībā uz nekustamo mantu būtu izņēmums? — Skaidrības labad pieņemamāks būtu 1921. g. projekta 45. panta teksts: «Nekustams īpašums, kas zemes grāmatās ne-

skaitas par laulātā atsevišķo mantu, atzīstams par ietilpstošu mantas kopībā», jo, pēc šīs sistēmas vispārējā principa, visa manta, kas nav noteikta par laulātā atsevišķo, ieplūst mantas kopībā.

Tā kā CL 91. panta uzskaitītie sievas atsevišķās mantas nodibināšanas veidi, izņemot 5. punktu, attiecināti arī uz abu laulāto mantu šai sistēmā, un tie jau apskatīti iepriekšējā nodaļā, pie tiem vēlreiz apstāties būtu lieki.

Par atsevišķās mantas rakstura izbeigšanos likumā nav norādījuma, bet tā jāsecina no likuma gara. Līgumisko atsevišķās mantas nodibināšanas veidu var atcelt tikai ar tādu pat līgumu. Trešās personas piešķirto atsevišķo mantu pārvērst laulībā ienestā mantā var ar šo personu piekrišanu. Likumiskā atsevišķā manta jāšķiro pēc tās mērķa: priekšmeti personīgai lietošanai zaudē atsevišķās mantas īpašību, tos ilgāku laiku nelietojot; ja savu uzņēmumu sieva pārraksta uz vīra vārdu, tas kļūst par laulībā iegūtu mantu; uzņēmuma likvidācijas gadījumā zūd atsevišķās mantas pamats.

Atbildība par saistībām ar katra laulātā atsevišķo mantu.

Laulāto likumiskā mantiskā sistēmā paredzēta sievas atbildība ar savu atsevišķo mantu tikai par viņas saistībām, jo, pēc vispārējā principa, sievas un tā tad arī viņas atsevišķā manta neatbild par vīra saistībām (CL 100. p.).

Sievas atsevišķai mantai atbildības ziņā ieviesta pakāpeniska kārtība: tai ir primāra vai subsidiāra atbildība atkarībā no saistību rakstura.

Uzaicinājums

Primari sieva atbild ar savu atsevišķo mantu par saistībām, kas izriet no viņas neatļautās darbības, bet subsidari, t. i. ja atsevišķās mantas nepietiek, atbild vīrs ar viņa pārvaldībā un lietošanā esošās sievas mantas, resp. ar viņas mantu. (CL 98. p.).

Subsidari sieva atbild ar savu atsevišķo mantu par CL 97. pantā paredzētām viņas saistībām pirms laulības, par noslēgtām laulības laikā ar vīra piekrišanu, par izrietošām no sievas patstāvīgās nodarbošanās, kurai vīrs piekritis, par saistībām no mantojuma, pieņemta ar vīra piekrišanu, par vīra saistībām, kas ceļas no sievas mantas pārvaldīšanas un viņas saistībām no pienākuma uzturēt savus trūcīgos radniekus.

Ir arī saistības, par kurām atbild tikai sieva ar savu atsevišķo mantu. Tās pēc CL 99. panta ir: ko sieva noslēgusi uz savu personīgu rēķinu vai bez vīra piekrišanas, un ko viņa noslēgusi, neaizskarot vīram piešķirtās tiesības uz viņas mantas pārvaldību un lietošanu. Par netaisnu iedzīvošanos vīrs atbild uz vispārēja pamata.

Uz vīra pieprasījumu sievai jāpiedalās arī ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumos samēriā ar savas atsevišķās mantas stāvokli tādā gadījumā, ja vīra pārvaldībā sievas mantas nav, resp. ienākums no šādas mantas ir nesamērīgi mazs (CL 95. p. 2. d.). No tā redzams, ka šis pienākums likumiskā sistēmā vismazākā mērā gulstās uz sievas atsevišķo mantu.

Ja sievas parādi pārsniedz viņas atsevišķās mantas vērtību, vīram tiesība lūgt tiesu nolemt izbeigt viņa pārvaldības un lietošanas tiesību (CL 105. p.).

Mantas kopības sistēmā jāizšķir laulāto kopējā mantas masa un katra laulātā atsevišķā man- ta. Arī te paredzēta pakāpeniska atbildība. Par

saistībām no viena laulātā neatļautas darbības primari atbild viņa atsevišķā manta, subsidiari mantas kopībā ietilpstošā manta. (133. p.). Par sievas pirmslaulības saistībām atbild viņas atsevišķā manta, subsidiari mantas kopībā ietilpstošā manta (129. p. 2. d.). Par saistībām no pienākuma uzturēt sievas trūcīgos radniekus, primari atbild vīrs ar mantas kopībā ietilpstošo mantu, subsidiari sieva ar savu atsevišķo mantu (129. p. 2. d.).

Katrs laulātais atbild tikai ar savu atsevišķo mantu par saistībām no mantojuma, ko viņš pieņēmis bez otra laulātā piekrišanas (131. p.). Sieva atbild tikai ar savu atsevišķo mantu par saistībām, analogām ar 99. panta noteikumiem (132. p.).

Bez sacītā, 130. pantā nodibināta vīra atbildība kā ar savu atsevišķo mantu, tā ar mantas kopībā ietilpstošo mantu vienkopus bez pakāpju izšķirības šādos gadījumos: par vīra saistībām pirms laulības, par viņa uztura saistībām pret saviem trūcīgiem radniekiem, par sievas saistībām ģimenes un kopīgās mājāsaimniecības labā, par katra laulātā saistībām no mantojuma, kas pieņemts ar otra laulātā piekrišanu, par sievas kā vīra vietnieces vai ar viņa piekrišanu noslēgtām saistībām, par sievas saistībām, kas izcēlušās no viņas patstāvīgās nodarbošanās vai no tirdzniecības-rūpniecības uzņēmuma ar mantisko attiecību reģistrā ierakstītu vīra piekrišanu šādai darbībai un par visām citām vīra saistībām. Ja vīrs savu piekrišanu sievai patstāvīgi nodarboties nav devis, resp. par to nav ieraksta reģistrā, tad par visām sievas saistībām no šīs darbības atbild vienīgi viņas atsevišķā manta.

Subsidiari sieva atbild ar savu atsevišķo mantu par saviem vai vīra parādiem ģimenes un kopīgās mājāsaimniecības labā, par kuriem primari atbild

mantas kopībā ietilpstošā un vīra atsevišķā manta (130. p. in fine.) — Tas vienīgais izņēmums no vispārīgā principa šai sistēmā, ka tikai sievas atsevišķā manta neatbild par vīra parādiem.

Ar CL 130. p. minēto mantu atbild vīrs arī par tām sievas saistībām, ko viņa noslēgusi pat ārpus saimniecības, kaut gan ar viņa piekrišanu.

Šī plašā, arī personīgā vīra atbildība līdzās kopējai masai izriet no viņam tikpat plaši piešķirtām tiesībām bez norēķina rīkoties ar kopībā ietilpstošo mantu. Šī tiesība dod vīram pilnīgi brīvu iespēju segt no kopējās masas līdzekļiem vispirms savus personīgos parādus vai pat papildināt savu atsevišķo mantu, ar ko nepamatoti nākas ciest sievas mantai, kas tur nonākusi. Tādai jāatbild pat par vīra saistībām, kas cēlušās pirms laulības (130. p. 1. pkts). Pareizāki būtu, ja par šīm saistībām vispirms liktu atbildēt vīram ar savu atsevišķo mantu, kā tas noteikts 129.p. attiecībā uz sievas pirmslaulības parādiem vai arī abu laulāto šādas saistības nostādītu blakus, ierindojojot tās 130. panta 1. punktā un nosakot sievai subsidaru atbildību ar savu atsevišķo mantu par savām pirmslaulības saistībām.

Vīra pienākums ir gan atlīdzināt to, ko viņš no mantas kopībā ietilpstošās mantas izdevis savas atsevišķās mantas labā (138. p.), bet tādu prasību sieva varētu celt tikai pēc laulības resp. pēc vīra pārvaldības un lietošanas tiesību izbeigšanās.

Laulības laikā katram laulātam ir tiesība prasīt no otra laulātā atlīdzināt no mantas kopībā ietilpstošās mantas visu to, ko viens no laulātiem izdevis no savas atsevišķās mantas kopībai par labu (138. p. 2. d.).

Saprotams, ka tāda pat tiesība pēc mantas šķirtības noteikumiem ir katram laulātam tanīs gadījū-

mos, kad viena laulātā personīgie parādi, par kuriem jāatbild tikai viņa atsevišķai mantai, samaksāti ar otra laulātā atsevišķās mantaš līdzekļiem.

Ja viens no laulātiem mirst, pārdzīvojušam laulātam nav pienākuma dalīt atsevišķo mantu ar mirušā laulātā mantiniekiem. Laulāto mantas kopībai izbeidzoties, katrs laulātais patur savu atsevišķo mantu.

Laulāto atsevišķās mantas reģistrācija.

Līdzās laulāto mantisko attiecību reģistrācijai vispār, nodibinot, pārgrozot vai izbeidzot savas mantiskās attiecības ar laulības līgumiem, laulātie var zinamos gadījumos vai nu abi kopīgi vai katrs atsevišķi izdarīt reģistrā arī ierakstus par savu atsevišķo mantu. Šādas reģistrācijas mērķis ir laulāto atsevišķās mantas aizsardzība pret trešām personām (CL 140. p.). Atsevišķās mantas īpašības atcelšana var notikt tādā pat kārtībā, kādā tā pieteikta.

Tā kā likuma noteikumiem par laulāto atsevišķo mantu ir izņēmuma raksturs kā likumiskā, tā līgumiskā sistemā, tad arī tai ir norādīta vieta laulāto mantisko attiecību reģistrā, un proti, III. nodalījumā (I. nodalījumā ieraksta visas ziņas par abu laulāto personām, II. nodalījumā atzīmē mantisko attiecību veidu starp laulātiem), kur ieraksta visus sevišķos noteikumus starp laulātiem.

Reģistrācijas kārtību regulē Tieslietu ministra instrukcija miertiesnešiem, izdota uz CL 140 p. pamata 1937. g. 22. septembrī (Vald. Vēstn. Nr. 215, 1937. g.).

Izraksti no ierakstiem reģistrā arī par laulāto atsevišķo mantu izsludinami Valdības Vēstnesī vispārīgai zināšanai, bet par nekustamo mantu bez tam paziņojami zemes grāmatu nodaļai ierakstīšanai zemes grāmatās. (CL 91. in fine, 143. p., instrukc. 22. p.).

Šinī ziņā CL 91. p. in fine rada neskaidrību, jo pēc pastāvošā teksta var pieņemt, ka lai piedotu nekustamam īpašumam atsevišķas mantas raksturu, pietiktu ar tā ierakstīšanu zemes grāmatās bez atzīmes reģistrā. Īstenībā ierakstīšana zemes grāmatās un atzīme reģistrā ir divi nedalāmi noteikumi, jo tikai reģistrā atzīmētu nekust. mantu, kā laulātā atsevišķu mantu, zemes grāmatu nodaļa ieraksta zemes grāmatās uz miertiesneša un nevis uz laulātā paziņojumu, kādam paziņojumam jānotiek *t a i p a š ā d i e n ā*, kad to ieraksta reģistrā (instr. 22. p.). Tas tādēļ, lai būtu saskaņa starp ziņām reģistrā un zemes grāmatās, jo abiem ierakstiem ir publiskas ticamības raksturs.

Uz tādu kārtību norāda arī CL 143. p., kas paredz, ka izraksti no ierakstiem laulāto mantisko attiecību reģistrā *n e k a v ē j o t i e s* izsludinami zināšanai Valdības Vēstnesī, un par nekustamu mantu paziņojami zemes grāmatu nodaļai ierakstīšanai zemes grāmatās.

Tādēļ, skaidrības labad, 91. panta pēdējo teikumu derētu papildināt, vai nu iespraužot vārdu «arī», vai nu pierakstot «un arī laulības reģistrā». Tad rastos pilnīga saskaņa ar CL 115. pantu, kur šī doma skaidri izteikta panta otrā daļā: «Lai laulības līgumiem piešķirtu saistošu spēku pret trešām personām, tie ierakstami laulāto mantisko attiecību reģistrā un par nekustamu mantu **arī** zemes grāmatās.»

Var pacelties jautājums, kādā veidā praktiski jāizdara ieraksti, lai to izrakstus varētu izsludināt. Parasti ierakstus neizdara pilnībā, bet aprobežojas ar atzīmi, ka laulātais patur dzīvokļa iekārtu pēc līguma, lauksaimniecības inventaru pēc saraksta, noguldījumus un vērtības noteiktās bankās pēc paziņojuma u. tml. (B. Akers. Laulāto mantisko attiecību registrācija, Raksti par Prezid. Ulmaņa Civillikumu l.p. 92). Arī sludinājumam varētu būt šāds vispārīgs atsevišķās mantas sastāva apzīmējums, jo sīkākas ziņas ieinteresētām trešām personām pieietamas reģistra aktos, kuros ievieto visus rakstus, kas attiecas uz katru reģistra lapu (instr. 10. p.).

Laulāto mantisko attiecību reģistrācija ir jauns pasākums Latvijā, tādēļ šai nozarē mūsu tiesu prakse vēl nav izveidojusies.

Civillikumā nav tiešu norādījumu par laulāto atsevišķās mantas reģistrācijas nepieciešamību, kādēļ nāktos noskaidrot, vai reģistrā ierakstama abu laulāto atsevišķā manta, kādi atsevišķās mantas iegūšanas veidi tur ierakstami, vai reģistrācijas pamatā vienmēr liekams laulības līgums vai arī viena laulātā paziņojums un, vai reģistrācijai ir obligatorisks raksturs.

Pastāvot starp laulātiem likumiskām mantiskām attiecībām, reģistrā ierakstama tikai sievas atsevišķā manta kā tāda, kas izslēgta no vīra pārvaldības un lietošanas, ja vien reģistrā nav atzīme, ka sieva arī šo mantu nodod vīra rīcībā.

Pie laulāto mantas šķirtības sistēmas visai laulāto mantai jābūt šķirtai, un nepastāv vēl kāda cita atsevišķa manta, kādēļ ieraksts aprobežojas ar laulības līguma reģistrāciju vien, bez katra laulātā nodalītās mantas sastāva apzīmējuma.

Pie laulāto mantas kopības sistēmas līdzās šo mantisko attiecību vispārējai reģistrācijai iespējama tiklab vīra, kā sievas atsevišķās mantas reģistrācija. Tā tad tikai pie šīs līgumiskās mantiskās sistēmas iespējama arī vīra atsevišķās mantas reģistrācija zināmos likumā noteiktos gadījumos.

Vai reģistrējama visa CL 91. p. uzskaitītā atsevišķā manta? CL par to tiešu norādījumu nav. Atsevišķai mantai ir tā privilēģija, ka, saistoša spēka piešķiršanai tai uz ārieni, ne katreiz prasama reģistrācija. Atsevišķās mantas nodibināšanai uz likuma pamata reģistrācija pavisam lieka. Spriežot pēc Instrukcijas miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju 8. panta, reģistrā ierakstama tikai CL 91. panta 1. punktā uzskaitītā divējādā ceļā konstruētā manta: manta, kuru sieva kā atsevišķu paturējusi sev vai manta, kuru par atsevišķu laulātie noteikuši līgumā. Nekādu citu atsevišķās mantas nodibināšanas veida reģistrāciju CL 91. panta 2—7. punktā norādītos gadījumos minētā instrukcija neparedz.

Tomēr jāatzīst, ka arī ārpus norādītā 1. punkta atsevišķās mantas reģistrācijai būs piespiedu raksturs katru reizi, kad piešķiruma, mantojuma vai ieguvuma priekšmets būs nekustamīpašums, kurš iegūst atsevišķas mantas raksturu tikai ar ierakstu par to zemes grāmatās; bet ierakstu zemes grāmatās izdara tikai pēc tam, kad nekustama īpašuma iegūšanas veids reģistrēts pie miertiesneša (CL 143. p.), jo pēc vispārējā principa ierakstiem reģistrā jāaskan ar ierakstiem zemes grāmatās.

Šai ziņā reģistrācijas uzskaitījumu instrukcijas 8. pantā jāatzīst par neizsmelošu un to derētu papildināt ar norādījumu arī uz nekustamiem īpa-

šumiem kā laulāto atsevišķo mantu, pēc CL 91. panta vispārējiem nosacījumiem.

Tam līdzās vajadzētu arī noteikt, ka šāda reģistrācija izdarama arī uz viena laulātā paziņojumu, jo piešķirums vai mantojums vai tamlīdzīgi nosacījumi ir no otra laulātā gribas neatkarīgi juridiski faktori. Šāds viena laulātā reģistrācijas pieprasījums attiecībā uz nekustamiem īpašumiem paredzēts Pārejas laika noteikumu 8. pantā. Laulības līgums būtu prasams vienīgi tad, ja pēc CL 91. panta 3. punkta piešķirējs ir otrais laulātais. Bet piešķirējam esot trešai personai, reģistrācijai jānotiek uz ieguvēja laulātā vienpusēju paziņojumu.

Tādēļ varētu pieņemt, ka, kolīdz iet runa par nekustamo īpašumu kā laulātā atsevišķo mantu, tā ierakstīšanai, vispirms miertiesneša vedamo laulāto mantisko attiecību reģistrā un pēc tam nekavējoties zemes grāmatas, ir vniemēr obligatorisks raksturs.

Jautājums par to, vai arī CL 91. panta 1. punktā minētās atsevišķās mantas ierakstam katrā gadījumā vajadzīgs laulāto starpā noslēgts līgums, vai pietiek ar sievas vienpusīgu paziņojumu, tiesu praksē vēl nav noskaidrojies. Neskaidrība ceļas no tā, ka reģistri galvenām kārtām paredzēti laulības līgumiem un, ka ar laulības līgumiem, kurus slēdz kā pirms iedošanās laulībā, tā arī laulības laikā, laulātie var nodibināt, pārgrozīt un izbeigt savas mantiskās attiecības (114. p.). Tas liek domāt, ka arī laulāto atsevišķas mantas attiecības kārtojamas un reģistrējamas vienīgi ar laulības līgumiem, kuru slēgšanā jāpiedalās abiem laulātiem.

CL 140. pants gan aizrāda, ka miertiesneša vedamā laulāto mantisko attiecību reģistrā ierakstamas «arī citas likumā norādītās ziņas». Vai zem šīm ziņām būtu jāsaprot arī laulātā vienpusējs pa-

ziņojums par savu atsevišķo mantu? Civillikumā par to norādījumu nav. Vienīgais norādījums uz šādu tiesību, kurai ir obligatoriskas reģistrācijas raksturs, bet kura aprobežota ar zinamu termiņu, atrodams pārejas laika noteikumu 8. pantā attiecībā uz līdzšinējā Latgales tiesību novada laulātiem. Pakļaujoties likumiskām mantiskām attiecībām pēc Civillikuma, katram laulātam bez līguma slēgšanas līdz 1937. g. 31. decembrim bija tiesība noteikt, kādu mantu viņš atstāj sev kā savu atsevišķo mantu. Šai pantā arī norādīts, ka ar tādu pat vienpusēju gribas izteikumu sieva patur sev atsevišķu mantu, dodoties laulībā. Bet, ja sievai ir tiesība uz vienpusēju mantas paturēšanu, kādēļ lai viņai nebūtu tāda pat tiesība uz vienpusēju reģistrāciju? Tādas tiesības juridiskais pamatojums atrodams CL 140. pantā ar terminu «ziņas» un 141. pantā attiecībā uz vienu laulātā pieprasījumu. Šo atzinumu pastiprina nākošais CL 142. pants, nosakot ka reģistra pamatā liekami līgumi, spriedumi, lēmumi un paziņojumi.

Bez šaubām, ar paziņojumiem jāsaprot pirmā kārtā tie katra laulātā vienpusējie paziņojumi, kas tieši norādīti Civillikumā un proti 87. panta 2. daļā, 94. panta 4. daļā, 97. panta 3. punktā un 130. panta 6. punktā un, kas tāpat kā laulāto atsevišķā manta atiecināmi uz sevišķiem noteikumiem laulāto mantiskās attiecībās (reģistra III. d.). Bet ja tā, tad nebūtu pamata neregistrēt arī to sievas atsevišķo mantu, kuru viņai tiesība paturēt savā pārvaldībā un lietošanā, dodoties laulībā, ar vienpusēju gribas izteikumu.

Vēl aizrādījums instrukcijas 20. pantā (2. d.) uz to, ka rezolūcija, ar kuru apmierināts viena laulātā lūgums izdarīt ierakstu, paziņojams ne vēlāk par nākošo dienu otram laulātam, pastiprina izteiktā uz-

skata pareizību. Tomēr, skaidrības labad, CL 140. pantā norādītās «ziņas» derētu saskaņot arī ar CL 91. panta 1. punkta nosacījumiem, norādot tanī uz vienpusējas mantas paturēšanas reģistrācijas iespēju.

Atliek apskatīt pēdējo jautājumu, vai laulāto atsevišķas mantas reģistrācijai jābūt obligatoriskai.

Pēc CL 140. panta izpratnes arī laulāto sevišķās mantiskās attiecības, zīmējoties uz laulāto atsevišķo mantu, ierakstamas reģistrā, ciktāl tām jābūt spēkā pret trešām personām. Tas nozīmē, ka ja laulātie noslēgs līgumu un to neregistrēs, tad šāds līgums būs spēkā tikai starp laulātiem pašiem, bet nebūs saistošs trešām personām, kuru interešu aizsardzībai tieši reģistri paredzēti. Tādēļ, ja laulāto interesēs ir pasargāt savu atsevišķo mantu arī no trešo personu varbūtējām pretenzijām, un, ja tāds ir bijis viņu starpā noslēgtā līguma mērķis, tad tas jādara zinams vispārībai ar ierakstīšanu reģistrā un ar izsludināšanu Valdības Vēstnesī, jo pretējā gadījumā noslēgtā līguma saturs trešām personām nebūs saistošs. Likums taisni uzliek pienākumu pierādīt atsevišķās mantas īpašību tam laulātam, kas to apgalvo, un reģistrācija attiecībā uz CL 91. panta 1. punktā paredzēto mantu ir visdrošākais pierādījuma līdzeklis.

Protams, ka reģistrācija nedrīkst skārt trešo personu jau iegūtās tiesības uz laulāto mantu (CL 115. p. 3. d.), un agrākie kreditori var arī pēc līguma reģistrācijas realizēt savas pirms tam iegūtās tiesības. Nepamatoti ieraksti reģistrā trešām personām nav saistoši. Vīram piederošo mantu reģistrācijas ceļā nevar pārvērst par sievas atsevišķo mantu un otrādi.

Ierakstus reģistrā neizdara tiesa ex officio, bet vienīgi uz pašu laulāto ierosmi, izņemot tiesas lē-

mumu dēļ laulātā atzišanas par maksātnespējīgu parādnieku. Par citāda tiesas lēmuma ierakstīšanu tāpat jā rūpējas pašiem laulātiem, jo attiecībā pret trešām personām tiesas lēmumam, kas stājies likumīgā spēkā, būs saistošs spēks tikai ar ierakstīšanas momentu reģistrā.

No teiktā jānāk pie slēdziena, ka CL 91. panta 1. punktā nodibinātai mantai, kā arī nekustamam īpašumam, vajadzīgs ieraksts laulāto mantisko attiecību reģistrā, lai šī manta baudītu aizsardzību pret trešām personām, un šinī ziņā reģistrācijai ir obligatorisks raksturs.

Laulāto atsevišķā manta Vietējo Civillikumu kopojumā un tās raksturīgās atšķirības no Civillikuma noteikumiem par laulāto atsevišķo mantu.

Pēc Vietējo Civillikumu kopojuma (turpmāk apzīmēta ar VCL) vispārējiem noteikumiem visos tiesību apgabalos vīrs ar laulības noslēgšanu kļuva par sievas aizbildni un kā tāds valdīja un pārvaldīja visu viņas mantu, ciktāl ar likumu vai līgumu nebija par to noteikts sevišķs izņēmums. (VCL 12. p.).

Sevišķs izņēmums bija tā sievas atsevišķā manta (bona receptitia), kas uz VCL 27. panta pamata bija izņemta no vīra pārvaldības:

- 1) viss tas, ko viņa no laulībā ienestā tieši paturējusi sev pašas pārvaldībā un lietošanā;
- 2) tas, ko viņai kāds piešķīris ar nosacījumu to pārvaldīt un lietot pašai;
- 3) tas, ko viņa ar vīra ziņu un atļauju ieguvusi par savu naudu, ar sevišķu amatu vai vispār ar pūlēm un darbu;
- 4) tas, ko viņa dabū no vīra kā kabatas jeb adatu naudu, un

5) viss, ko viņa ietaupījusi no šās savas atsevišķās mantas ienākumiem.

Pie sievas atsevišķās mantas piederēja arī dāvanas, kuras viņai personīgi nolemtas, un tā saucamā rīta balva (Morgengabe), ja tādu tiešām vīrs pasniedza rītā pēc kāzām (VCL 28. p.).

Neskatoties uz to, ka sievas atsevišķā manta bija izņemta no vīra pārvaldības, viņai tomēr bija jāizprasa vīra padoms un piekrišana savas nekustamas mantas atsavināšanai (29. p.), jo sievas slēgtiem darījumiem bija vajadzīga vīra asistence.

Tāda noteikuma Civillikumā vairs nav, jo atkritusi vīra asistence.

Civillikumā VCL 27. p. 1. punkta korespondējošā 91. p. 1. punktā, paredzēta arī laulāto tiesība līguma veidā starp laulātiem noteikt sievas atsevišķo mantu, kas līdz šim VCL bija iespējams tikai Vidzemes pilsētu tiesību apgabalā (VCL 81. p. 2. p.). Paceļas jautājums, kādā veidā tad bija stipulējama 27. panta 1. punktā paredzētā sievas atsevišķās mantas nodibināšana, lai tai piedotu saistošu spēku arī pret trešām personām? Vai pietika ar sievas vienpusīgu gribas izteikumu vai bija slēdzams formals akts, resp. laulības līgums? — Par to juristu un Senāta domas dalījās.

Bij. Krievijas Senāts savā 1873. g. spriedumā Nr. 20 (Cvingmaņa spried. krāj. III.) bija izšķīries par formālu līguma slēgšanu starp laulātiem: «Lai 27. p. 1. p. paredzētai mantas paturēšanai būtu tiesiskas sekas, nepietiek ar vienpusīgu un neattiecīgā kārtā nenoslēgtu gribas izteikumu, jo šaubu gadījumā jāpieņem, ka visa vīra varā atrodošās manta skaitas par viņa mantu, kādēļ viņam no zinamas mantas jāatsakas un jācieš to tiesību ierobežojums, kas viņam pieder laulību noslēdzot.»

Tāds pats uzskats sastopams bij. Krievijas Senāta spriedumā Nr. 457. (Cvingmaņa spried. krāj. III.): «Tā kā ar sievas vienpusīgu gribas izteikumu tiek aizskārtas vīra mantiskās intereses, kuram uz 12., 13., 81. un 82. p. pamata pieder pārvaldība un rīcība par kopējā masā ieplūstošo mantu, sievas lēmumam par zinamas mantas atstāšanu sev jābūt izteiktam līguma formā starp laulātiem.»

Pats Cvingmans gan nostājies pret minēto uzskatu, aizrādot, ka likums sievas tiesību zinamu mantu atstāt sev, nekur nav nostādījis atkarībā no vīra piekrišanas un pat izteiciens «paturējusi sev» noderot par pierādījumu tādām sievas vienpusējas gribas izteikuma pamatojumam.

Arī Bukovskis piekrīt Cvingmaņa uzskatam: «Prasīt līguma formu nozīmētu jautājuma izšķiršanu nodot sievai un vīram, kas atrodas krasā pretunā ar 27. panta 1. punktu. Sieva nevarētu paturēt savā pārvaldībā un lietošanā to mantu, kuru vīrs nevēlas atzīt par viņas atsevišķo mantu.» (Bukovska kom. 27. p-a piez.).

No Cvingmaņa un Bukovska paskaidrojuma jāsecina, ka vienpusīgai sievas atsevišķās mantas paturēšanai būtu spēks pret trešām personām arī bez izsludināšanas, uz likuma pamata.

Erdmans gan pastāv uz izsludināšanas nepieciešamību, pierakstot līgumiskas attiecības sievas vienpusīgam gribas izteikumam: «Lai 27. panta 1. punktā aprādītā manta paturētu atsevišķas mantas nozīmi arī priekš trešām personām, vajadzīga likumā norādītā (36. u. t. p. VCL) publikācija. 81. panta 2. punktā paredzēto līgumisko atsevišķās mantas noteikšanas veidu var attiecināt arī uz 27. p. paredzēto sievas paturamo mantu, jo divpusīgs līgums dēļ atsevišķas mantas nodibināšanas satur sevī arī vienpu-

sīgu deklarāciju par pārvaldības un lietošanas paturēšanu uz zinamu mantu. Šādai vienpusīgai deklarācijai, kurai vīrs klusu ciešot dod savu piekrišanu ar pašu laulības noslēgšanu, ir īpaša laulības līguma raksturs, kāds līgums izsludināms aiz tā svarīgā iemesla, ka citādi šo pienākumu varētu apiet.» (Dr. C. Erdmann, System des Privatrechts I. Band, lp. 394.).

Šādu mākslīgu laulības līgumu pie VCL 27. p. 1. punkta nācās konstruēt tamdēļ vien, ka citādi sievas vienpusīgi paturēto mantu nevarētu izsludināt, lai tai piešķirtu saistošu spēku arī pret trešām personām, jo izsludināšana zīmējas tikai uz laulības līgumiem (36. p.), kuros varēja ievest nosacījumus arī par laulībā ienesto mantu (38. p.). Bez tam tas bija vajadzīgs arī tādēļ, ka sieva bez vīra asistences nemaz nevarēja rīkoties (VCL 11. p.).

Latvijas Senāts, līdzīgi bij. Krievijas Senātam, uzsver publikācijas nepieciešamību, dibinātu uz formālu laulības līgumu, noslēgtu likumā paredzētā kārtībā, un atrod par nepietiekošu mājas kārtībā noslēgtu neformālu līgumu starp laulātiem, pēc kura sieva varētu paturēt zinamu mantu savā pārvaldībā un lietošanā; vēl vairāk, tas nav pierādams ar liecinieku liecībām (Latv. Sen. CKD spried. Nr. 427, 1936. g. izv. XII, lp. 557).

Latvijas Senāta uzskats vēl spilgtāk izteikts citā spriedumā: «Saskaņā ar Latv. civ. lik. 27. p. 1. p.kta izpratni, ja sieva vēlas savu laulībā ienesto mantu (illata) paturēt sev kā atsevišķu mantu (bona receptitia), tad šāds viņas nodoms ir gan pozitīvi jāizteic vai nu a) vienpusīgi deklarējot to pirms laulības noslēgšanas, kādā gadījumā vīrs ar pašu laulības noslēgšanu ir klusu ciešot piekritis šim nodomam, jeb vai b) slēdzot formālu laulības li-

gumu par sievas atsevišķas mantas nodibināšanu. Tomēr abos gadījumos ir vajadzīga šo aktu attiecīga publikācija, lai viņi kļūtu saistoši trešām personām, resp. lai šī atsevišķā manta tiktu atsvabināta no atbildības par vīra parādiem.» (CKD spried. Nr. 823, 1931. g. Izv. X., lp. 469).

Kādā vēlākā spriedumā gan Senāts nostājies uz pretējā viedokļa: «L. civ. lik. 27. p. neparedz publikāciju, bet uzskata par pietiekošu, ja laulībā ienesto mantu sieva arī tālāk paredz pašas pārvaldībai un lietošanai. . .» (Nr. 478, 1932. g. Izv. VIII. lp. 118). Tomēr nav zinams, kādā veidā lai izteiktos šāda «paredzēšana», vai tam nolūkam vajadzīgs tomēr kāds rakstisks akts, vai pietiek ar vienpusīgu deklarāciju lieciniekiem klāt esot vai tikai ar sievas konkludento rīcību, ka viņa faktiski pārvalda un lieto savu mantu? Lai kāda arī nebūtu «paredzēšanas» stipulācija, šķiet, ka tādai varētu būt saistošs spēks vienīgi pašu laulāto starpā, bet ne pret trešām personām. Tāds uzskats izriet arī no VCL 32. panta.

Citāds stāvoklis ir CL 91. panta I. pktā paredzētai sievas atsevišķai mantai. Pats likuma teksts norāda uz to, ka var būt divējāda atsevišķās mantas konstrukcija: vienpusīga paturēšana un divpusīgs līgums atkarībā no tam, vai sieva nodibina atsevišķo mantu, dodoties laulībā vai jau laulības laikā. Abos gadījumos, lai radītu tiesiskas sekas trešām personām, nepieciešams ieraksts laulāto mantisko attiecību rēģistrā un eo ipso — izsludināšana «Valdības Vēstnesī», bet par nekustamo mantu arī tās ierakstīšana zemes grāmatās. Tāds ieraksts vienpusīgai mantas paturēšanai iespējams pēc CL 140. un 142. panta un tas atbilst Tieslietu ministra instrukcijai miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju 8. panta saturam (VV 215, 1937. g.).

VCL 27. panta 2. pkts pārņemts CL 91. panta 3. punktā, papildinot to ar «bez atlīdzības» noteikumu, kas jau bija paredzēts 1921. g., (40. p.), 1932. g. (92. p.) un 1934. g. (73 p.) likumprojektos par laulāto likumiskām mantiskām attiecībām.

Tālāk, CL, paplašinot laulāto atsevišķās mantas kontingentu, ievēdis pilnīgi jaunus atsevišķās mantas izcelšanās veidus savā 2., 4. un 7. punktā, par kuriem bija runa augstāk.

CL nav pārņemta VCL 27. panta 4. punktā paredzētā sievas kabatas jeb adatu nauda, kā arī tā saucamā rīta balva, jo šie instituti ir novecojušies un tiem var būt vēl tikai vēsturiska nozīme.

VCL 28. pantā minētā rīta balva (Morgengabe) ir romiešu «donatio virginitatis causa» jēdziens un tā bija pasniedzama sievai ne vēlāk kā otrā rītā pēc kāzām. VCL pazina vēl citu rīta balvu «donatio propter nuptias», sauktu arī «contrados», kas bija paredzēta Vidzemes pilsētu mantojuma tiesībās (1819. p.) un identiska Vidzemes zemes tiesībās paredzētai atraitnes daļai (1744. p.). To parasti vīrs nodeva sievai vēl pirms laulībām kā pretdāvanu sievas ienesamam pūram atraitnes mantiskā stāvokļa nodrošināšanai. Šī rīta balva atšķīrās no sievas atsevišķās mantas ar to, ka tā palika joprojām vīra pārvaldībā un lietošanā līdzīgi pārējai sievas mantai un kļuva nozīmīga tikai pēc vīra nāves bezbērnu laulībā, kādā gadījumā bezbērnu atraitnei bija tiesība šo rīta balvu izdalīt no mantojuma masas un pievērst savai mantai (1820. p.).

Tālāk, CL 91. p. 5. punktā likumdevējs vienkāršojis VCL 27. panta 3. punktā uzskaitītās mantas iegūšanas veidus «par savu naudu, ar atsevišķu amatu vai vispār ar pūlēm un darbu» un, novēršot kazuistiku, nosaucis visu to par «mantu, ko sieva nopelna

ar savu patstāvīgu darbu». Minētais vārds «nopena» gan neveikls blakus vārdam «manta», jo mantu nevar nopelnīt, bet gan naudu, resp. līdzekļus mantas iegādei; tamdēļ pareizāk būtu lietot veco terminu «ieguvusi».

VCL 27. p. 3. punktā paredzētā «vīra ziņa un atļauja» arī atkritusi, jo vīrs vairs nav sievas likumīgais aizbildnis. Tomēr vīrs var dot savu piekrišanu sievai patstāvīgi nodarboties, arī ar tirdzniecību, bet tad tā ierakstama laulāto mantisko attiecību reģistrā, kas rada sekas: vīra atbildību ar sievas mantas ienākumiem, resp. sievas mantu, kas atrodas vīra pārvaldībā un lietošanā, par visām no šādas nodarbošanās izrietošām sievas saistībām (CL 97. p.). Turpretim VCL bija paredzēts, ka vīram tikai jāatbild par sievas parādiem tirdzniecībā ar visu kopējo mantu (Vidzemes pils. ties. 92. p.), ja sieva to piekropj ar vīra ziņu un atļauju. Pārējos tiesību apgabalos par šādām saistībām bija jāatbild sievai ar savu atsevišķo mantu (Bukovska kom. a. pie 92. p.) tāpat, kā par visām viņas saistībām sakarā ar viņas patstāvīgo nodarbošanos.

Pēc VCL 27. panta 5. punkta par sievas atsevišķo mantu skaitījās arī viss tas, ko viņa ietaupījusi no šās savas atsevišķās mantas ienākumiem, kamēr korespondējošais CL 91. p. 6. punkts runā par pašiem ienākumiem no sievas atsevišķās mantas. Šo noteikumu vajadzēja sevišķi ievest tamdēļ, ka šaubu gadījumā viss no sievas iegūtais skaitījās kā ienestā manta (illata), bet augļi pēc to atdalīšanās ieguva patstāvīgas lietas raksturu.

Še būtu vietā apstāties arī pie pūra instituta abos kodeksos, ciktāl tam var būt tiesiska saskare ar sievas atsevišķo mantu, kuras rekvizitos nekur neatrodam šo nosaukumu.

VCL laulībā ienesto mantu šķiroja pūrā un līdzdevā, atsevišķi nosakot pūra un līdzdevas sastāvu (14.—16. p. VCL).

CL, turpretim, nosaka tikai viena veida mantu, ko sievietei laulības gadījumā piešķirusi vecāki, radi vai trešās personas (CL 111. p.).

Nav šaubu, ka pūrs vienmēr pieder sievai, kaut arī tas nodots vīram, tomēr ne kā viņas atsevišķā manta. VCL tieši noteica, ka pūrs un līdzdeva nonāk vīra pārvaldībā (14. p.). Tas tādēļ, ka pūrs paredzēts laulāto kopdzīves un ģimenes izdevumu segšanai, kamēr laulāto atsevišķā manta domāta laulātā personīgām vajadzībām. Kaut objekti, kas ietilpst pūra sastāvā, pēc vispārējā noteikuma atrodas vīra pārvaldībā un lietošanā, tomēr atsevišķā līguma ceļā tos var noteikt arī par sievas atsevišķo mantu un izņemt no vīra pārvaldības (Cvingmaņa spried. krāj. VIII, Nr. 1665). Tādā gadījumā pūrs, protams, zaudē savu nozīmi un pārvēršas sievas atsevišķā mantā, kurai paredzēts citāds tiesisks nokārtojums.

Tā kā pēc VCL pūrs sastāv arī no tādas kustamas mantas, kas cieši saistīta ar sievietes personu, kā viņas drēbes, veļa, rotas un citas personīgas lietas, (Erdmans, lp. 384) tad dabīgi, ka šai mantai uz likuma pamata vajadzētu palikt sievas pārvaldībā un lietošanā. Kā praktiski sieva varētu lietot minēto mantu, ja tā atrodas vīra pārvaldībā un lietošanā, kurš mantas lietošanai no sievas puses var arī savu piekrišanu nedot?

Uzskats par to, ka drēbes un veļa, ko sieva ienesusi laulībā un kas noder viņas personai, ir viņas atsevišķā manta, kuru vīrs nevar ne aizturēt, ne pievērst kopējai mantai, atrodams jau bij. Krievijas Senata spriedumā (Cvingm. spried. krāj. VII,

Nr. 1235), kaut gan tas nesaskan ar VCL noteikumiem.

CL šie noteikumi grozīti. CL, kaut gan nosaka vīra pārvaldības un lietošanas tiesību uz pūru vispār, no tā, acīm redzami, izdalījis tos individualos priekšmetus, kuri noder sievas personīgai lietošanai, nosakot tiem atsevišķas mantas īpašību un ierindojuot tos CL 91. panta 2. punkta noteikumos.

Pēc VCL Vidzemes pilsētu tiesībām, kur pastāvēja mantas kopība, katra laulātā, tā tad arī vīra, atsevišķā manta bija tā, kas pēc līguma vai 27. panta norādītos gadījumos tieši izslēgta no mantas kopības (81. p. 2. pkts VCL).

Būtu jājautā, kāda vajadzība bija vīra atsevišķās mantas nodibināšanai, ja visa viņa manta atradās vienīgi viņa paša pārvaldībā un lietošanā? Izejot no šī nosacījuma, visa vīra manta varēja būt «atsevišķā». Par to Erdmans paskaidro šādi: «Ja Vidzemes pilsētu tiesības izšķir vēl specialu vīra atsevišķu mantu, tad ar to jāsaprot tikai tāda vīra rezervēta manta, kura pretēji vīra pārējai mantai, nav padota ne parādu saistībām, ne arī mantošanas normām sievas labā.» (Erdmanis, lp. 393).

Pie šā panta varēja pacelties arī jautājums, vai vīra atsevišķo mantu varēja nodibināt arī VCL 27. panta paredzētā kārtībā? — Pēc bij. Krievijas Senata sprieduma Nr. 487 (Cvingm. spried. krāj. IV) «ja sievas atsevišķās mantas jēdzienam ir atsevišķi noteikumi, kas paredzēti 27. pantā, tad vīra atsevišķās mantas nodibināšanai jāslēdz īpašs juridisks čarijums, kam piemērojami noteikumi par laulības līgumiem (33. u. t. p.), jo pati par sevi vīra atsevišķa manta nenodibinājas.» Bet ja tā, tad arī sievas atsevišķā manta Vidzemes pilsētās bija nodibinama tikai 27. p. paredzētā veidā, bet ne līguma ceļā.

— Tādam uzskatam nevarētu piekrist, jo pēc VCL 38. panta laulības līgumos bija atļauts abiem laulātiem pēc viņu ieskata, neaizskarot trešo personu tiesības, uzņemt visādus nosacījumus par savstarpējām tiesībām uz laulībā ienestu un laulības laikā iegūtu un iegūstamu mantu, neatkarīgi 27. panta atsevišķās mantas izcelšanās veidiem. Šai sistemā līguma veids 81. pantā bija paredzēts abu laulāto mantai tamdēļ, lai dotu laulātiem iespēju izslēgt no kopējās masas zinamu mantu arī ārpus 27. panta noteikumiem un pakļaut šo mantu citādam tiesiskam nokārtojumam. Lai līgumam piešķirtu nākotnē saistošu spēku pret trešām personām, tas uz laulāto līgumu bija izsludinams. (36. p.) Tā kā, pastāvot mantas kopībai starp laulātiem, visa sievas manta, kas ieplūda kopējā masā, vienmēr bija apdraudēta no vīra kreditoru pretenzijām (85. p.), jo sieva neatbildēja par sava vīra parādiem tikai ar savu atsevišķo mantu un personīgi (86. p.), tad bieži vien, lai novērstu sievas mantas atbildību par vīra parādiem, dzīve diktēja prasību pēc šāda laulības līguma noslēgšanas, vai tā saucamā līguma par šķirtu mantu.

Izsludināšanu tagad atvieto laulāto mantisko attiecību reģistri, kas ir jauns iestādijs. Izraksti no tā ierakstiem tāpat izsludinami zināšanai «Valdības Vēstnesī» (LC 143. p.).

VCL 81. panta noteikumos ieskaitīta arī tā manta, ko sieva, resp. vīrs ieguva ar savu patstāvīgo darbu, bet CL 125. p. šo noteikumu vairs nav pārņēmis.

Laulāto atsevišķās mantas atbildības ziņā krāsākas atšķirības abos kodeksos saskatamas mantas kopības institūtā. Kamēr CL paredzēta īpaša vīra atbildība ar savu atsevišķo mantu par zināmām viņa saistībām (CL 131., 133. p.), kā arī viņa atbildība ar

savu atsevišķo mantu nostādīta līdzās un vienkopus ar mantas kopībā ietilpstošo mantu (CL 130. p.), ar kuru viņš atbild pat par zināmām sievas saistībām, VCL noteikumos vīra atbildība ar savu atsevišķo mantu nemaz nebija paredzēta, bet par visām viņa saistībām, kādas tās arī nebūtu bijušas, nācās atbildēt kopējai masai (VCL 85. p.).

Pēc CL vispārīgiem noteikumiem sieva ar savu atsevišķo mantu atbild subsidiāri par saistībām ģimenes un mājsaimniecības vajadzībām, bet pēc VCL vispārējā principa tā nebija izlietojama laulāto kopējās saimniecības vajadzībām (Latvijas Senata CKD spried. Nr. 304, 1938. g. Izv. XIV, lp. 214).

Pēc CL 130. panta par visām sievas saistībām sakarā ar viņas patstāvīgo nodarbošanos atbild vīrs nevien ar mantas kopībā ietilpstošo mantu, bet arī ar savu atsevišķo mantu, ja vien laulāto mantisko attiecību reģistrā ierakstīts, ka vīrs piekriņt šādai sievas patstāvīgai darbībai (6. punkts), bet pēc VCL 92. panta vīrs atbild tikai par sievas parādiem tirdzniecībā ar kopējo mantu un arī tikai tādā gadījumā, kad sieva ar to nodarbojas ar vīra piekrišanu.

CL ievēdis jaunu noteikumu, ka laulātie atbild pat ar savu atsevišķo mantu par saistībām, kas ceļas no pienākuma dot uzturu saviem trūcīgiem radniekiem (CL 97., 129., 130. p.).

Salīdzinājumu beidzot, būtu vēl jāaizrāda uz to, ka atsevišķās mantas noteikumi CL likumiskā mantiskā sistemā atbilst tādiem Vidzemes zemes tiesībām un Kurzemes zemes un pilsētu tiesībām VCL, bet atsevišķās mantas noteikumi, paredzēti CL likumiskā mantas kopības sistemā, atbilst Vidzemes pilsētu tiesībām VCL.

Laulāto visas mantas šķirtības sistemā CL, tāpat kā bijušā Latgales civillikumā (X sēj. I. d.), pēc

kura nodibinājās mantas šķirtība starp laulātiem, vēl atsevišķā manta laulātiem nebija paredzēta, jo katra laulātā visa manta bija viņa atsevišķā. —

Sievas atsevišķā manta Romiešu tiesībās.

Pēc romiešu jurista Modestina pazīstamās laulības definīcijas laulība ir vīra un sievas savienība kopīgai dzīvei, visu dievišķīgu un cilvēcīgu lietu kopība (Nuptiae sunt conjunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani juris communicatio).

Pie šādas nedalāmas kopības idejas laulātiem nevarēja būt atsevišķas mantiskas intereses un tiesības. Termins — *manus* nozīmēja absolūto vīra varu par sievu. No šā jēdziena izejot, laulība tika šķirotā: laulībā *cum manu*, pie kuras laulāto mantiskās attiecības cieši saistītas ar personīgām attiecībām un laulībā *sine manu*, kurā izpaudās personas patstāvības un neatkarības princips, kādēļ šī veida laulība neskāra vairs laulāto mantiskās attiecības.

Kamēr pie laulības *cum manu* vīrs skaitījās par ģimenes galvu un saimnieku (*pater familias*) *ab* u laulāto mantai, pie laulības *sine manu* sieva bija pilnīgi brīva (*femina sui juris*) un arī viņas mantiskais stāvoklis bija brīvs un no vīra neatkarīgs.

Lai arī pūra sistema bija cik stipra būdama Romas ķeizaru laikos, kad pilsoņi tiecās pēc bagātām laulībām, kuras kļuva par veikalu, atraisīdamās no sakraliem pamatiem (*dos sacra vietā*), tā tomēr neietvēra sevī visu sievas mantu. Viss, kas sievai piederēja pirms laulības un ko viņa ienesa laulībā, nenododot pūrā, tāpat arī tas, ko viņa ieguva laulības

laikā (ar savu darbu, mantošanas ceļā un citādi) piederēja vienīgi viņai un sastādīja viņas tā saucamo brīvo mantu.

Sieva ar šo savu brīvo mantu varēja dažādi rīkoties: vai nu paturēt īpašumā tiesības sev, vai pat tās nodot vīram, vai nu paturēt pārvaldīšanu sev, vai to līdz ar apsardzību (*custodia*) nodot vīram. Tā tad vīram uz sievas brīvo mantu piederēja tikai tās tiesības, kuras sieva viņam nodeva.

To brīvo mantu, ko sieva uzticēja vīra pārvaldībai un lietošanai, apzīmēja ar seno grieķu terminu — *parapherna* (tas tulkojumā nozīmē virszemes manta un šo nosaukumu lietoja jau Ēģiptes laulības līgumos senos ķeizaru laikos), kuras pretējais jēdziens bija *dos*, «bona, quae extra dotem mulier habeat», (*Christian Friedrich Glueck, Ausfuehrliche Erlaeuterung der Pandecten, lp. 271.*) Nododot mantu vīra pārvaldībā, sieva mēdza pieprasīt no vīra parakstītu mantu sarakstu (*rerum libellus*).

Turpretim to brīvo mantu, ko sieva paturēja savā lietošanā un rīcībā, nosauca par *bona receptitia* (no vārda — *recipere*). Šādu tiesību sieva mēdza atrunāt īpašā līguma ceļā, laulību noslēdzot. Tādu varēja piešķirt arī trešās personas ar pēdējo gribas izteikumu. (*Ch. F. Glueck, lp. 273.*) *Bona receptitia* jāatšķir no *dos receptitia*, kas nepienācās sievai, bet pēc laulības izbeigšanās nonāca atpakaļ pūra devēja rokās. Šaubu gadījumā gan tika pieņemts, ka laulības laikā iegūtā sievas manta skaitas par vīra iegūto un viņam piederošo mantu (*praesumptio Muciana*), kamēr sieva nebija pierādījusi pretējo.

Tā tad pēc romiešu tiesībām sievas atsevišķā manta — *bona receptitia* bija *parapherna* paveids, t. i. tā daļa no *parapherna*, ko sieva atstāja savā īpašumā ar pārvaldības un lietošanas tiesību. —

Noslēgums.

Pēc tam, kad apskatītas tās tiesiskās attiecības, kas nodibina laulāto atsevišķo mantu, noskaidrots to juridiskais pamatojums un tiesiskais nokārtojums attiecībā uz šīs mantas atbildību par laulāto saistībām, vieglāk būs rast atbildi uz iepriekš uzstādīto jautājumu, kas tad ir laulāto atsevišķās mantas būtiskie nosacījumi, kas raksturo šo mantu.

Nav šaubu, ka sievas atsevišķā manta likumiskā sistēmā raksturojas ar to, ka tā izņemta no vīra pārvaldības un lietošanas, kamēr vien laulība pastāv. Sievas nekustamai mantai kā atsevišķai nāk klāt vēl otrs nosacījums — atsevišķās mantas rakstura ierakstīšana zemes grāmatās un, līdz ar to, arī laulāto mantisko attiecību reģistrā.

Tomēr pirmais nosacījums nav kategoriskas dabas, bet otrais gan; sievai ir tiesība arī savas atsevišķās mantas pārvaldību un lietošanu nodot vīram, ar ko atsevišķās mantas būtība negrozīsies. Tādā gadījumā sievai ir tiesība prasīt no vīra norēķinu, kamēr attiecībā uz pārējo mantu pēc sievas pieprasījuma vīram jāsniedz ziņas par mantas stāvokli. Sievas atsevišķai mantai piemērojami vispārējie noteikumi par mantas šķirtību.

No teiktā izriet, ka sievas atsevišķā manta ir viņas pilnīgi brīvs un neaprobežots īpašums.

Sievas atsevišķai mantai raksturīgā pārvaldība un lietošana kā būtisks nosacījums vīra atsevišķai mantai, mantas kopības sistēmā, nemaz nav piemēro-

jama, jo vīra manta uz laulības pamata nekad nemonāk sievas pārvaldībā un lietošanā, no kurienes to nāktos izņemt. Vīra manta jau uz likuma pamata atrodas viņa paša pārvaldībā un lietošanā, kādēļ, no šī nosacījuma izejot, visa viņa manta būtu atsevišķa. Tādēļ tai jāmeklē cits kriterijs.

Vērā ņemot mantas kopības instituta pamatnoteikumu, pēc kura visa laulāto manta, kā pirms laulības viņiem piederējušā, tā arī laulības laikā iegūtā, apvienota vienā kopīgā nedalamā masā, kura laulības laikā nepieder nevienam laulātam atsevišķā daļā un pat pēc laulības izbeigšanās vairs nesadalās savos pamata elementos, kļūst skaidrs, ka tiklab vīra kā sievas interesēs ir zinamu, likumā noteiktu mantu izslēgt no šīs kopējās masas un saglabāt.

Vīra rīcībai ar savu atsevišķo mantu nav tā aprobežojuma, kāds pastāv pēc 128. p. ar mantas kopībā ietilpstošo mantu, nedz arī tās atbildības, kāda noteikta pēc 129. panta ar mantas kopībā ietilpstošo mantu. Tādēļ šai ziņā vīra atsevišķā manta nostādīta privileģētā stāvoklī.

Abu laulāto atsevišķai mantai ir privileģēts stāvoklis tai ziņā, ka tā nepāriet uz mirušā laulātā mantiniekiem (135. p.) un, ka, laulībai izbeidzoties, tā paliek katram laulātam bez pienākuma to dalīt uz pusēm (137. p.), kā būtu jārikojas ar mantas kopībā ietilpstošo mantu.

No teiktā jānāk pie slēdziena, ka mantas kopības sistēmā būtiskais nosacījums ir vīra, ir sievas atsevišķai mantai ir tās izslēgšana no kopīgās mantas masas un paturēšana savā brīvā un neaprobežotā īpašumā ar tiesību valdīt, lietot un rīkoties ar to pilnīgi patstāvīgi. Saprotams, ka nosacījums par sievas atsevišķās mantas izņemšanu no

vīra pārvaldības un lietošanas piemērojams arī šai sistemā.

Laulāto atsevišķai mantai kā izņēmuma mantai paredzēta īpaša atbildība par laulāto saistībām pret trešām personām un par saistībām ģimenes un kopīgās mājsaimniecības labā. —

TEZES.

1. Laulāto likumiskā mantiskā sistemā paredzēta tikai sievas atsevišķā manta.
2. Vīra pārvaldības un lietošanas tiesība neattiecas uz sievas atsevišķo mantu.
3. Pūrs pārvēršas atsevišķā mantā, ja to izņem no vīra pārvaldības un lietošanas.
4. Laulāto mantas šķirtības sistemā • katra laulātā visa manta ir viņa atsevišķā.
5. Laulāto mantas kopības sistema dod iespēju katram laulātam nodibināt savu atsevišķo mantu.
6. Laulāto atsevišķās mantas būtiskais nosacījums ir brīva un neaprobežota īpašuma tiesība uz atdalīto mantu.
7. Laulāto atsevišķā manta kā izņēmuma manta pakļauta īpašam tiesiskam nokārtojumam.

AVOTI UN LITERATURA.

Latvijas Civillikums.

Vietējo Civillikumu kopojums ar prof. Bukovska komentariem.

Likums par Civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem.

Instrukcija miertiesnešiem par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju.

Schweizerisches Zivilgesetzbuch ar Dr. Egger komentariem no 1935. g.

Buergerliches Gesetzbuch ar Dr. M. Greiff komentariem no 1916. g.

Latvijas Senāta Civillikasācijas departamenta spriedumi pēc Konradi un Valtera izvilkiem.

Raksti par Prezidenta Ulmaņa Civillikumu, 1939. g. B. Akers.

Jaunā Civillikuma apskats, 1937. g. Dr. A. Būmanis.

Tieslietu Ministrijas Vēstnesis Nr. 1/1938. g. Dr. V. Sinaiskis. Nr. 4/1939. g. Cand. jur. E. Hūns.

Likumdošanas komisijas protokoli: paskaidrojumi Civillikuma atsevišķām daļām.

Zvēr. adv. pal. L. Frīdenbergs «Laulāto likumiskās mantiskās attiecības». 1938. g.

Letlands Zivilgesetzbuch vom 28. I. 1937. in Einzeldarstellungen, Herderinstitut zu Riga, 1938. g.

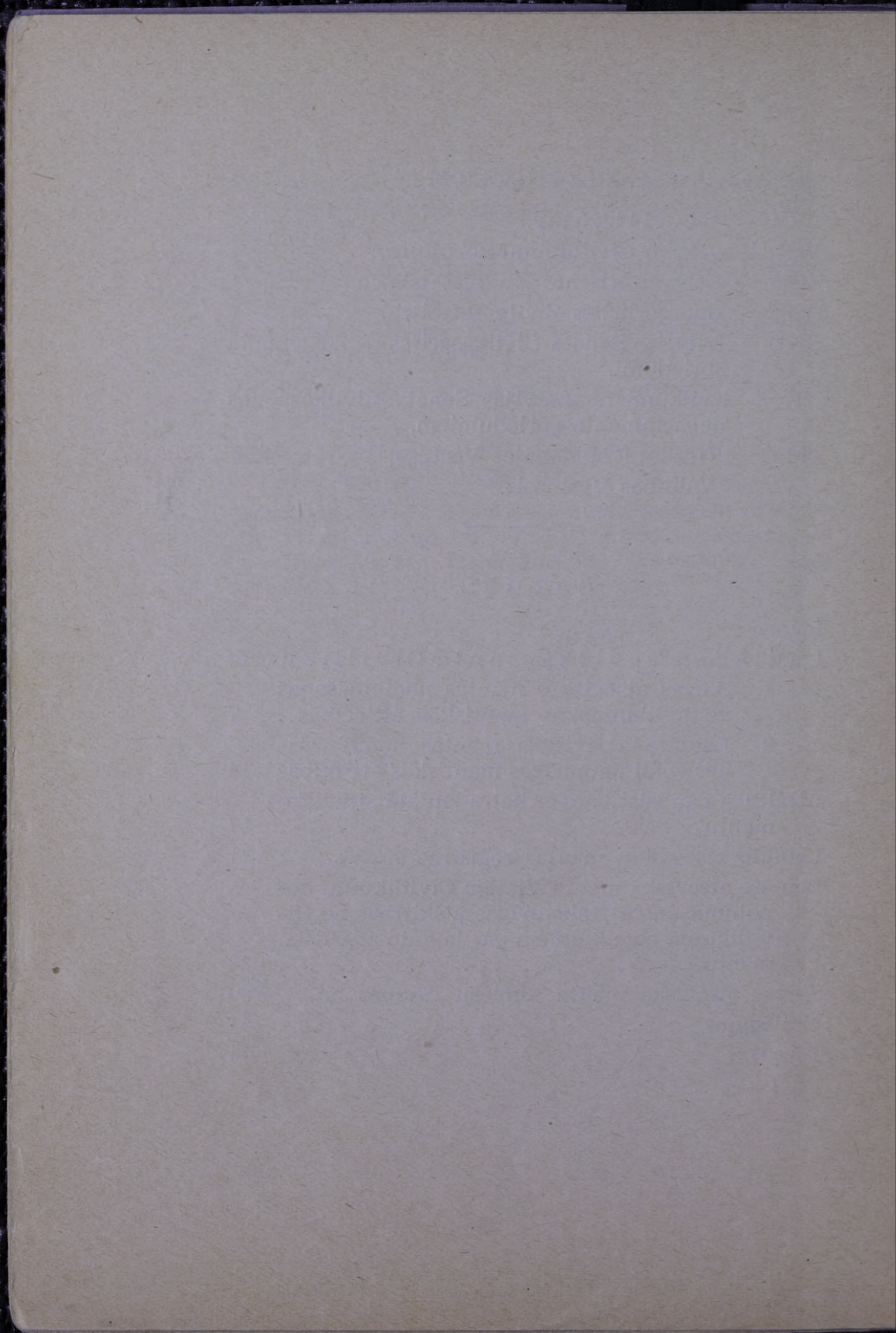
- V. Zwingmann «Civilrechtliche Entscheidungen der Rigaschen Stadtgerichte», 1871. g. Riga, Band I., III., VII.
- Dr. C. Erdmann «System des Privatrechts», I. Band, Riga, 1889. g.
- Chr. Friedr. Glueck «Ausfuehrliche Erlaeuterung der Pandecten», 1824. g.
- Dr. J. E. Kuntze «Kursus des roemischen Rechts», 1879. g.
1921. g., 1932. g. un 1934. g. likuma projekti par laulāto mantiskām attiecībām
- Прис. пов. М. И. Кронъ. „Имущественныя отношенія супруговъ и ихъ регистрація по новому Латвійскому Гражданскому Уложению, Rīgā, 1937. g.

SAĪSINĀJUMI.

- CL — Civillikums.
VCL — Vietējo Civillikumu kopojums.
ZGB — Schweizerisches Zivilgesetzbuch.
BGB — Buergerliches Zivilgesetzbuch.
CKD — Latvijas Senata Civilkasācijas departamenta
spriedumi.
Izv. — Izvilkumi no Latvijas Senata Civilkasācijas
departamenta spriedumiem.
TMV — Tieslietu Ministrijas Vēstnesis.
VV — Valdības Vēstnesis.
-

SATURS.

Ievads	3
Laulāto atsevišķa manta Civillikumā:	
1. Sievas atsevišķās mantas nodibināšanas veidi likumiskās mantiskās attiecībās .	7
2. Laulāto atsevišķās mantas nodibināša- nas veidi līgumiskās mantiskās attiecībās	14
Atbildība par saistībām ar katra laulātā atsevišķo mantu	17
Laulāto atsevišķas mantas reģistrācija	21
Laulāto atsevišķā manta Vietējo Civillikumu ko- pojumā un tās raksturīgās atšķirības no Ci- villikuma noteikumiem par laulāto atsevišķo mantu	28
Sievas atsevišķā manta romiešu tiesībās	389
Noslēgums	41
Tēzes	44

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309018144

